

ოჯახის მოდერნიზაციის პრობლემები ქართულ ყოფაში

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი
პროფესორი ათანდილ სულაბერიძე
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი
პროფესორი გიორგი წულაძე
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის
ინსტიტუტი

ოჯახი არი ქორწინების თუ ნათესაობის საფუძველზე შექმნილი მცირე სოციალური ჯგუფი, რომლის წევრები დაკავშირებულნი არიან ერთმანეთთან ყოფა-ცხოვრების ერთიანობით, ურთიერთმხარდაჭერით და მორალური პასუხისმგებლობით. ოჯახის სოციალურ აუცილებლობას განაპირობებს საზოგადოების ფიზიკური და სულიერი განახლების მოთხოვნილება. მიუხედავად ოჯახის არსის შესახებ მრავალი განმარტებისა, მათში თითქმის არაა წარმოჩენილი ოჯახის ქრისტიანული ფასეულობები, ისე სრულად, როგორც იგი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესის და უნეტარესის ილია II-ს 1989 წლის სააღდგომო ეპისტოლეშია წარმოდგენილი: ეკლესია ყოველთვის იცავდა ოჯახის სიმტკიცეს და ხელშეუხებლობას, ... წმიდა წერილზე დაყრდნობით ეკლესიამ საუკუნეების მანძილზე გამოიმუშავა ქრისტიანული ქორწინების, შვილიერების, ოჯახური ცხოვრების მტკიცე კანონები, რომელთა დარღვევა არავის ეპატიება, რადგან ოჯახი სახლია ეკლესიისა (ილია II, 1989წ., სააღდგომო ეპისტოლე).

თანამედროვე ეტაპზე ოჯახის სოციალურ-დემოგრაფიული მოდერნიზაცია განიხილება, როგორც საზოგადოებრივ ფასეულობათა სისტემაში ფორმირებული ინდივიდუალური ორიენტაციის შესაბამისი ქცევის

ახალი სოციალურ-დემოგრაფიული ფასეულობათა და ნორმების ჩამოყალიბება. გასული საუკუნის 70-იან წლებში ევროპაში სოციოლოგთა და დემოგრაფთა მიერ გამოყოფილ იქნა თანამედროვე ოჯახის მოდერნიზაციის ოთხი ძირითადი დამახასიათებელი ნიშანი: 1. იურიდიულად გაუფორმებელი ერთობლივი ცხოვრების (არარეგისტრირებული ქორწინება) და ოჯახის ალტერნატიული ფორმების ფართოდ გავრცელება; 2. ოჯახის ბავშვთა ცენტრული მოდელიდან შვილზე ინდივიდუალურად ორიენტირებულ პარტნიორულ წყვილზე გადასვლა; 3. შვილიანობის შეცნობილ გეგმიანობაზე გადასვლა; 4. ოჯახის ტრადიციული მოდელიდან დემოკრატიულ-პლურალისტულ მოდელზე გადასვლა. ზოგიერთი დემოგრაფი მომავალში ოჯახის ინსტიტუტის გაქრობასაც კი ვარაუდობდა.

თუ განვიხილავთ ამ ნიშნებს საქართველოში, მეორე ნიშანი ქართულ ოჯახში ჯერ კიდევ 1980-იანი წლებიდან აღინიშნება. მესამე ნიშანი გაცილებით ადრე იღებს დასაბამს. პირველი და მეოთხე ნიშანი, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ოფიციალურად არ აღიარებულ ჯვრისწერას, ცალკეული შემთხვევების სახით, ძირითადად 2000 წლიდან შეიმჩნევა.

აღნიშნული არსებითად განაპირობა 1990-იან წლებში განვითარებულმა ცნობილმა პოლიტიკურმა და სოციალურ-ეკონომიკურმა ქაოსმა. ამ პერიოდში საქართველოში დაირღვა მოსახლეობის აღწარმოების ევოლუციური პროცესი. კერძოდ, დაჩქარდა მოსახლეობის აღწარმოების თანამედროვე ტიპიდან მოსახლეობის აღწარმოების უახლეს ტიპზე გადასვლის გარდამავალი პერიოდი. გარდამავალი ეტაპის მოსამზადებლად ქვეყანაში არ გატარებულა არავითარი სოციალურ-დემოგრაფიული და საოჯახო პოლიტიკა, რის გამოც ქვეყანა მოუშზადებელი შეხვდა ამ პროცესს. ამიტომ, ოჯახის მოდერნიზაცია 2000 წლამდე უფრო რევოლუციური იყო, ვიდრე ევოლუციური. თუ 2000

წლამდე ქართული ოჯახის ძირითად ფუნქციებზე (დემოგრაფიული, ეკონომიკური, სულიერი და სხვა) ფუნდამენტურ ფაქტორებთან შედარებით, უფრო მეტი გავლენა სპეციფიკურმა პოლიტიკურმა ფაქტორებმა იქონია, 2000 წლის შემდეგ, სპეციფიკურთან შედარებით უფრო მეტად გამოიკვეთა ფუნდამენტურ ფაქტორთა მოქმედების ძალა.

ოჯახის სოციალურ-დემოგრაფიული მოდერნიზაცია, სახელმწიფოს მიერ ყოველთვის ქრისტიანული მოძღვრებისგან მოწყვეტით მიმდინარეობდა და ეს პროცესი თვით სახელმწიფოს მიერ უმეტესწილად არასწორად იმართებოდა. ჯერ კიდევ 1989 წელს, ქვეყანაში არავინ მიაქცია ყურადღება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესის და უნეტარესის ილია მეორეს გაფრთხილებას: “ვისაც სურს ეკლესიისაგან საზოგადოების მოწყვეტა, იგი ვერ ხედავს იმ დამღუპველ შედეგს, რაც ამას მოსდევს. რწმენის დაკარგვასთან ერთად იკარგება სიყვარული, თანაგრძნობა, სიმშვიდე, მორჩილება; თავს იჩენს უხეში ეგოიზმი, მომხმარებლის აზროვნება... ყველაზე მძიმე სურათი კი ოჯახში იქმნება, ჩვენ მოწამენი ვართ თუ როგორ დაირღვა დღეს ოჯახის წონასწორობა და მყუდროება, გასშირდა განქორწინება, განსაზღვრულია შობადობა. თუ ყველფერი ასე გაგრძელდა, კატასტროფულ მდგომარეობამდე მივალთ” (ილია II, 1989 წ. საადღომო ეპისტოლე).

აღნიშნულის იგნორირების შედეგი სახეზეა. განვითარებულ ქვეყნებში იზრდება მარტივ ოჯახთა და მცირდება რთულ ოჯახთა წილი, მაგრამ საქართველოსთვის სხვა ტენდენციაა დამახასიათებელი. თუ 1970-1989 წწ. ოჯახის სიდიდეზე მოქმედებდნენ შემდეგი ძირითადი ფაქტორები: ა) ახალგაზრდული ქორწინებების მნიშვნელოვანი ზრდა, ბ) ოჯახების გაყოფის (ნუკლეარ-იზაცია) შემდგომი გაღრმავება; გ) შობადობის შემცირება

და მცირეშვილიან ოჯახთა გავრცელება, 1990 წლიდან ვითარება შეიცვალა.

როგორც ცხრილი 1-დან ჩანს, 1989-2002 წწ. ოჯახის წევრთა საშუალო რაოდენობა 4,1-დან 3,5 სულამდე შემცირდა. მისი შემცირება, რომ განხორციელებულიყო ახალგაზრდა ოჯახების ცალკე გამოყოფის შედეგად (ნუკლეარიზაცია), იგი დადებით, პროგრესულ მოვლენად ჩაითვლებოდა, მაგრამ მოხდა საპირისპირო. 2002 წლისათვის, მარტოხელები თითქმის გაუთანაბრდნენ 2 და 3 წევრიან, ხოლო 6 და მეტწევრიან ოჯახებს კი 2-3-ჯერ გადააჭარბეს. აღნიშნული გამოწვეულია: დაქვრივების მაღალი დონით, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევის შედეგად, ქვეყნისათვის მანადმე უცნობი, ფორმირებული დევნილი ოჯახების წარმოქმნით, მაღალი ემიგრაციული პროცესებით, 30 წლის ზემო ასაკში დასაქორწინებულთა მაღალი წილით (ოჯახთა საერთო რაოდენობის 16,1%) და სხვ.

ცხრილი 1

საქართველოს ოჯახების განაწილება ოჯახის წევრთა რაოდენობის მიხედვით (%) 1979-2002 წწ. (მოსახლეობის აღწერების მიხედვით)

წლები	ოჯახები სულ	მ.შ. ოჯახი შედგება							ოჯახის საშუალო სიდიდე
		1 წევრისგან	2 წევრისგან	3 წევრისგან	4 წევრისგან	5 წევრისგან	6 წევრისგან	7 და მეტი წევრისგან	
1979	100.0	-	21.1	19.9	25.0	16.7	9.8	7.5	4.0
1989	100.0	-	21.3	19.5	25.2	16.1	9.8	8.0	4.1
2002	100.0	16.2	17.5	17.1	21.7	13.9	8.4	5.2	3.5

ოჯახის ცვლილების ტენდენციის დინამიკაში შესწავლის მიზნით ჩვენ გამოვიყენეთ უფრო გამსხვილებული სპეციფიკური ტიპოლოგია, რომელიც მიუხედავად გარკვეული ხარვეზებისა და ნაკლისა, საშუალებას გვაძლევს შევისწავლოთ 1970-2002 წწ. აღწერებს შორის პერიოდში ოჯახების ტიპთა ცვლილების დინამიკა.

ცხრილი 2

მოცემული ტიპის ოჯახთა წილი ოჯახთა საერთო რაოდენობაში (%) 1970-2002 წწ.

წლები	ტიპი I	ტიპი II	ტიპი III	ტიპი IV	ტიპი V	ტიპი VI
1970წ.	56,3	22,3	10,1	6,6	3,0	1,7
1979წ.	57,2	17,4	8,9	10,4	1,7	4,4
1989წ.	51,5	18,1	12,6	11,1	2,0	4,7
2002წ.	41,5	11,8	9,8	10,0	2,4	2,3

როგორც ცხრილი 2-დან ჩანს, 1970-2002 წწ. რთული, სრული ოჯახების წილის შემცირების (ტიპი V) ფონზე, უარყოფით ტენდენციად წარმოვიდგება მარტივი არასრული ოჯახების (ტიპი IV) წილის ზრდა. ასეთი, ოჯახები, როგორც წესი, სრულ ოჯახში განქორწინების, ან ერთ-ერთი მეუღლის გარდაცვალების, აგრეთვე, ქორწინების გარეშე შობადობის შედეგია. მათი გარკვეული ნაწილი იქმნება ცოცხლად დარჩენილი მეუღლის და ერთ-ერთი ცალკე მცხოვრები შვილის გაერთიანებით, ასევე, მეუღლეთა ცალ-ცალკე ცხოვრების შედეგად.

სრული და არასრული ოჯახების რიცხოვნობა როგორც წესი ყალიბდება ქორწინების, მოკვდაობის და განქორწინების პროცესთა ხანგრძლივი ურთიერთზემოქმედების შედეგად, მიუხედავად ინფორმაციის შეზღუდულობისა, ოჯახთა ამ ორი

ძირითადი ჯგუფების წილების შედარება საშუალებას იძლევა დავასკვნათ, რომ, მართალია, საოჯახო სტრუქტურაზე გავლენას ახდენს მოკვდაობა და განქორწინება, რაც იწვევს საქორწინო წყვილის დაშლას და არასრული ოჯახების ჩამოყალიბებას, მაგრამ იგი არსებით ზეგავლენას ვერ ახდენს მოსახლეობის აღწარმოებაზე. მიუხედავად ამისა, ასეთი ოჯახების ხვედრითი წილის ზრდის ტენდენცია მოსახლეობის აღწარმოების თვალსაზრისით მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას.

როგორც ცხრილი 3-დან ჩანს, ყველა ოჯახთა შორის უმრავლესობას შეადგენს ოჯახები საქორწინო წყვილებით, რაც თავისთავად დადებითი მოვლენაა. ოჯახის უპირატესი ტიპი, რომელიც ყველაზე მეტად გავრცელებული იყო და არის ჩვენს ქვეყანაში, არის მარტივი ანუ ნუკლეარული ოჯახი, რომელიც შედგება ცოლ-ქმრული წყვილის შვილებით ან უშვილო ცოლ-ქმრული წყვილისაგან (ტიპი I).

ცხრილი 3

ოჯახთა წილი „საოჯახო ბირთვით“ და დაქორწინებული წყვილით ოჯახთა საერთო რაოდენობაში 1970-2002 წწ. (%-ით)

ოჯახები „საოჯახო ბირთვით“ ყოველ 100 ოჯახზე				ოჯახები დაქორწინებული წყვილით ყოველ 100 ოჯახზე			
1970	1979	1989	2002	1970	1979	1989	2002
97,1	95,6	95,3	94,8	83,6	83,6	82,1	81,4

მოსახლეობის აღწერის მასალების შესწავლამ აჩვენა, რომ 1970-2002 წწ. საქართველოში, მიუხედავად “საოჯახო ბირთვით” ოჯახების ხვედრითი წილის 2,3%-ით შემცირებისა, 2002 წლისათვის უმრავლესობას მაინც ისინი შეადგენენ. აქ უნდა გაეთვალისწინოთ ის მომენ-

ტი, რომ ტრადიციულად ერთ-ერთი შვილი (როგორც წესი ასეთად გვევლინება უმცროსი ვაჟი), რჩება მშობლებთან, ოჯახთა გაყოფის (ნუკლეარიზაციის) დონე დამოკიდებულია შობადობის დონეზე. მაგალითად, თუ დაქორწინებულ შვილთა რიცხვი სამია, ამ შემთხვევაში ერთ-ერთი მათგანი რჩება საკუთარ მშობლებთან, მეორე და მესამე გადიან ცალკე საცხოვრებლად. თუ ოჯახს გოგოს გარდა სხვა შვილი არ ჰყავთ, სიძე შესაძლებელია ცხოვრობდეს მეუღლის მშობლებთან. მოტანილი სქემატური მაგალითიდან ძნელი არ არის იმის განსაზღვრა, რომ საქართველოში შობადობის შემცირება მარტივ ოჯახთა შემცირების ერთ-ერთ მიზეზს წარმოადგენს.

არსებითი ცვლილებები მოხდა ოჯახის ფორმირების (შექმნის) პროცესში, რაც უწინარესად ქორწინებით ქცევაში აისახება. კერძოდ, იზრდება პირველ ქორწინებაში შესვლის ასაკი. 1990-2010 წწ. ქალისთვის ის 23,7 წლიდან 25,8 წლამდე, ხოლო მამაკაცისათვის 27,0 წლიდან 29,5 წლამდე გაიზარდა. საქართველოსთვის მეტნაკლებად დამახასიათებელია ქორწინებითი ქცევის ევროპული ტიპი, რაც განპირობებულია, ერთი მხრივ, ფუნდამენტური (ქალთა ემანსიპაცია, განათლებისკენ სწრაფვა, კარიერიზმი და ა.შ.), მეორე მხრივ, სპეციფიკური (ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური, საბინაო, ემიგრაციული, უმუშევრობის და სხვა პრობლემებით გამოწვეული ქორწინებათა გადავადება) ფაქტორებით. გარკვეული ცვალებადობის მიუხედავად 1992-2003 წლები ქორწინებათა რაოდენობის შემცირების პერიოდია, 2003 წლიდან ქორწინება საქართველოში ზრდის ტენდენციით ხასიათდება და 2003-2010 წლებში შეფასებითი მონაცემებით 12,7-დან 34,7 ათასი შეადგინა. ანუ, მოსახლეობის 1000 სულზე 3,2-დან 9,2-მდე, თითქმის 3-ჯერ გაიზარდა.

საერთოდ ქართველებისათვის გვიანი ქორწინებები არა მარტო ამჟამად, არამედ ორი ათეული წლის წინათაც იყო დამახასიათებელი. მე-20 საუკუნის 70-იან

წლებშიც კი ქართველი ქალების საშუალო ასაკი პირველი ქორწინებისას საგრძნობლად აღემატებოდა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების ქალების ანალოგიურ მაჩვენებელს. აღსანიშნავია, რომ საქართველო ყოველ 20-25 წელიწადში გარკვეულწილად იმეორებს დემოგრაფიული განვითარების იმ გზას, რომელიც ევროპამ გაიარა. თუ გავითვალისწინებთ ამ გარემოებას, მაშინ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ 2020-2025 წლისათვის საშუალო ასაკი პირველი ქორწინებისას მიაღწევს იმ მნიშვნელობას, რომელიც ამჟამად დასავლეთ და ჩრდილოეთ ევროპის ქვეყნებში არის, ანუ დაახლოებით 30 წელს ქალების პირველი ქორწინებისას.

ოფიციალურად გაფორმებულ ქორწინებათა რაოდენობა გარკვეულწილად კომპენსირდება ჯვრისწერით და არარეგისტრირებული კავშირებით. ამას ადასტურებს ოფიციალური ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების წილის ზრდა, რაც 1990-2006 წწ. დაბადებულთა საერთო რაოდენობაში მნიშვნელოვნად 18,2-დან 54,4%-მდე გაიზარდა, თუმცა 2010 წლისთვის იგი 36,6%-მდე დაეცა. რამდენადაც ჯვრისწერა სამოქალაქო ქორწინებასთან არ არის გათანაბრებული, ამიტომ, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთა რაოდენობა 2010 წელს ნაცვლად 36,6%-სა რეალურად – 4,0%-ია. შეფასების ამავე მეთოდით 2010 წელს, არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვთა რაოდენობა 20 წლამდე ასაკის დედებში ნაცვლად 53,1%-ისა, შეადგენდა 5,1%-ს, ხოლო 20-24 წლების ასაკის დედებში ნაცვლად 34,4%-სა, 3,4%-ს. ანუ, რეალურად 10-ჯერ დაბალს.

ქორწინების გარეშე შობადობა ასევე დაკავშირებულია მოსახლეობის მორალურ-ეთიკური ორიენტაციის შეცვლასთან. საერთოდ არარეგისტრირებულ ქორწინებაში დედების უმრავლესობა ერთ შვილზე მეტს აღარ აჩენს, რაც შობადობის დონეზე უარყოფითად აისახება.

2006 წელს თბილისში ჩატარებული დემოსოციოლოგიური გამოკვლევის მიხედვით ქორწინების გარეშე შობადობას ყოველმხრივ გამართლებულად თვლის სტუდენტთა 12,1%, ასევე გამართლებულად თვლის მას ერის გამრავლების მიზნით 17,1 %. გამოკითხულ რესპონდენტთა 30,0% კი, ქორწინების გარეშე ბავშვის გაჩენას გაუმართლებლად მიიჩნევს ახალგაზრდა ასაკში და გამართლებულად მაღალ ასაკში, ხოლო ზნეობრივად გაუმართლებლად 42,8%. საინტერესოა, რომ ვაჟთა უმრავლესობა უფრო ლიბერალურად არის განწყობილი ქორწინების გარეშე შობადობისადმი. ამ გამოკითხვის მონაცემებს პროგნოზული მნიშვნელობა აქვს იმ თვალსაზრისით, რომ სწორედ ახალგაზრდების ამგვარი დამოკიდებულების გამო, მომავალში ქორწინების გარეშე შობადობა შეიძლება კიდევ უფრო გაიზარდოს.

ახალგაზრდების 87,9% ქორწინების რეგისტრაციას არ თვლის მოძველებულად. ასევე მაღალია სტუდენტების დამოკიდებულება რელიგიური ქორწინებისადმი – 93,8%. რესპონდენტთა 69,3 %-ს მიაჩნია, რომ სადღეისოდ საჭიროა ქორწინების ორივე ფორმის ერთად არსებობა.

იურიდიულად არარეგისტრირებულ ქორწინებებს, რესპონდენტთა 8,9% ანიჭებს უპირატესობას, მათგან, ვაჟების წილი (29,3%) საგრძნობლად აღემატება ქალთა წილს (0,6%). მეტად საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ახალგაზრდების 44,7%, ანუ თითქმის ნახევარი, ნეიტრალურად არის განწყობილი ქვეყანაში არარეგისტრირებული ქორწინების ზრდისადმი, ხოლო რესპონდენტთა 35 პროცენტი დადებითადაც კი აფასებს მის ზრდას. შესაძლოა ამ განწყობამ მომავალში კიდევ უფრო გაზარდოს არარეგისტრირებულ ქორწინებათა რაოდენობა.

სათანადო ანალიზიდან გამომდინარეობს, რომ საქართველოში მიმდინარეობს ქორწინების ფორმების გარკვეული ცვლილება, განსაკუთრებით ბოლო წლებში და ძირითადად 25 წლამდე ასაკის ახალგაზრდებში. ახ-

აღგაზრდების დემოსოციოლოგიურ გამოკითხვას აქვს პროგნოზული მნიშვნელობა და დიდი ალბათობაა, რომ მომავალში ქორწინების რელიგიური ფორმა იურიდიულ რეგისტრაციასთან შედარებით, კიდევ უფრო გაიზარდოს. ეს თავის მხრივ გამოიწვევს არარეგისტრირებული ქორწინებების და შესაბამისად, არარეგისტრირებული ქორწინების გარეშე დაბადებულ ბავშვთა წილის ზრდას. ამიტომ, მოვლენები ამგვარად რომ არ განვითარდეს, საჭიროა ქორწინების ორივე ფორმა იყოს კანონიერად აღიარებული.

1990-იანი წლებიდან, მართვის ცენტრალიზებული სისტემიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესში, ოჯახის სოციალურ-დემოგრაფიულ ტრანსფორმაციაზე არსებითი გავლენა იქონია ისეთმა სპეციფიკურმა ფაქტორმა, როგორცაა უმუშევრობის ზრდა, რამაც უცხოეთში არალეგალური შრომითი მიგრაციის უზარმაზარი ნაკადები წარმოქმნა. ახალგაზრდობა, რომელიც საზღვარგარეთ არსებობის საშუალებებს ეძებს, იშვიათად ქმნის ოჯახს და ასევე იშვიათად აჩენს შვილებს. გარდა ამისა, ემიგრანტები დასავლური ცხოვრების სტილის, ოჯახური ცხოვრების სხვადასხვა ფორმის, ფასეულობების შესახებ ქვეყანაში ინფორმაციის დამატებით წყაროს წარმოადგენენ.

ამ გარემოებამ საქართველოში დასავლური სოციალურ-დემოგრაფიული ქცევის გავრცელებას შეუწყო ხელი, რის შედეგადაც არატრადიციული, იაფფასიანი კულტურის გავლენისაგან დაუცველმა ქვეყანამ ადვილად და სწრაფად აითვისა დასავლეთის არა მარტო მატერიალური, არამედ კულტურულ-სულიერი ფასეულობები და ქცევის ნორმები. ოჯახის ტრადიციული ნიშნები თანდათანობით ქრება და ახალ თაობაში მისი შექმნის ახალი ფორმები და ნიშან-თვისებები ფუძნდება. მოსაზრება, რომ ოჯახი, როგორც სოციალური ინსტიტუტი მოძველდა, ჯერჯერობით ჩვენთან არ არის ფართოდ გავრცელებული. მიუხედავად ქორწინებით ქცე-

ვაში არსებული უარყოფითი ტენდენციებისა, დამოკიდებულება ოჯახის ინსტიტუტთან მიმართებაში დადებითია. მართალია თანამედროვე ევროპული ორიენტაციის ოჯახი თანდათანობით იკვალავს გზას, მაგრამ საბედნიეროდ, ღმერთის წყალობით, ჯერ კიდევ არსებობს ორიენტაცია ტრადიციულ ოჯახზე. ერთ-ერთი გამოკვლევის თანახმად ახალგაზრდობაში ტრადიციული ოჯახური ფასეულობების გავლენა ჯერ კიდევ დიდია. გოგონების 95,4%, ხოლო ვაჟთა 93,3% მიიჩნევენ, რომ მის პიროვნებად ფორმირებაში ოჯახის როლი განსაკუთრებით მაღალია. მათი 60,6% ყველაზე უკეთ ოჯახში გრძნობს თავს და 81% ენდობა მშობლებს.

ოჯახის ტრანსფორმაციის ერთ-ერთი არსებითი ნიშანია, მისი ძირითადი ფუნქციის – რეპროდუქციული ქცევის მნიშვნელოვანი ცვლილება, რაც გადამწყვეტ როლს თამაშობს მოსახლეობის აღწარმოებაში. ქვემოთ მოკლედ იქნება განხილული შობადობის უახლესი ტენდენციები.

ბოლო 4 წლის განმავლობაში, წინა პერიოდთან შედარებით, განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობის ზრდა საქართველოში. ბუნებრივია, აღნიშნული ზრდა აისახა შესაბამის შობადობის მაჩვენებლებში. მართალია, 2010 წელს 2009 წელთან შედარებით, ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობა რამდენადმე შემცირდა.

აღსანიშნავია, რომ წინა პერიოდთან შედარებით საგრძნობლად გაუმჯობესდა ცოცხლად დაბადებულთა აღრიცხვა.

წინა წლებისაგან განსხვავებით, ბოლო 4 წლის მონაცემები ცოცხლად დაბადებულთა შესახებ, რომელსაც საქსტატი და შეფასება (გ. წულაძე, ნ. მაღლაფერიძე) იძლევა, დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან. მაქსიმალური განსხვავება 2010 წელზე მოდის და 915 ცოცხლად დაბადებულს შეადგენს.

აღნიშნული ზრდა ბოლო 3 წელიწადში, წინა პერიოდთან შედარებით, ძალიან მნიშვნელოვანი იყო და 2010 წლისათვის 2007 წელთან შედარებით, საერთო ჯამში, 13,3 ათასი შეადგინა (იხ. დანართი, დიაგრამა 1).

საყურადღებოა, რომ მოხდა გარკვეული ცვლილებები დაბადებული ბავშვების რიგითობის წილებს შორის. კერძოდ, შემცირდა I რიგითობის დაბადებული ბავშვების წილი და გაიზარდა II და III რიგითობის ბავშვების წილი. აღნიშნული მიგვანიშნებს შობადობის პროცესში მომხდარ გარკვეულ სტრუქტურულ ცვლილებებზე (იხ. დანართი, დიაგრამა 2).

საინტერესოა იმის გამოვლენა, თუ რა სიდიდის განსხვავებაა ცოცხლად დაბადებულებში თვეების მიხედვით ბოლო წლებში (იხ. დანართი, დიაგრამა 3).

შეგახსენებთ, რომ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II 2007 წლის შემოდგომაზე მოუწოდა გამრავლებისაკენ და თავის მხრივ ამის განსამტკიცებლად გამოაცხადა მესამე და შემდგომი რიგითობის ბავშვების მონათვლა.

აღნიშნულმა მოვლენამ მოახდინა გარკვეული გავლენა და შობადობა საქართველოში ამის შედეგად გაიზარდა.

მოცემულზე ნათლად მეტყველებს ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობის ანალიზი თვეების მიხედვით.

სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქის ილია II-ის წამოწეულ ინიციატივას შედეგი 9 თვისა და შემდგომ პერიოდში უნდა მოჰყოლოდა. ამდენად, თუ მივიღებთ სხვაობას ცოცხლად დაბადებულთა შორის 2007 წლის თვეებთან შედარებით, შეიძლება დავადგინოთ შესაძლებელი ეფექტი.

ჩვენი გაანგარიშებით პატრიარქის მოწოდების შედეგად 2008 წელს 1300 ბავშვით მეტი დაიბადა. 2009 წელს ეფექტი მეტი იყო და პატრიარქის ინიციატივას უკვე 5 ათასამდე ბავშვის დაბადება მოჰყვა, ხოლო 2010 წელს – 4 ათასზე მეტი.

ამდენად, შობადობის ზრდა საქართველოში 2008-2010 წლებში ძირითადად განპირობებული იყო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის წამოწვეული ინიციატივით, აგრეთვე ცოცხლად დაბადებულთა აღრიცხვის გაუმჯობესებით და შესაძლებელია დაბადებათა კალენდრის გადმონაცვლებით.

როგორ აისახა ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობის მატება შობადობის კოეფიციენტებზე?

საქსტატის მონაცემები შობადობის კოეფიციენტის შესახებ ნაკლებია შეფასებით მონაცემებთან შედარებით. ეს გამოწვეულია იმ გარემოებით, რომ კოეფიციენტების გაანგარიშებისას საქსტატის შემთხვევაში გამოიყენება მოსახლეობის მეტი რაოდენობა შეფასებით მონაცემებთან შედარებით. მიუხედავად ამისა, ორივე წყაროდან გამომდინარეობს, რომ ბოლო 3 წლის განმავლობაში შობადობის კოეფიციენტები მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

საქართველოში 2010 წელს ჩატარებული ქალების რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევის შედეგებიდან გამომდინარეობს, რომ შობადობის ჯამობრივმა კოეფიციენტმა (ერთი ქალის მიერ ცხოვრების განმავლობაში გაჩენილი ბავშვების საშუალო რაოდენობა) უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში საშუალოდ 2,0 შეადგინა (საქსტატის მონაცემებით – 1,8, შეფასებითი მონაცემებით – 2,2).

საქსტატის შემთხვევაში 2010 წლისათვის 2007 წელთან შედარებით შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი გაიზარდა 0,38, ხოლო შეფასებითი მონაცემებით – 0,56.

შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტის ზრდა 3 წლის განმავლობაში აღნიშნული სიდიდით ძალიან მნიშვნელოვანია და პრაქტიკულად უპრეცედენტოა დემოგრაფიული განვითარების მოცემულ ეტაპზე.

აღსანიშნავია, რომ შეფასებითი მონაცემებით შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტის სიდიდე 2,3-ზე მეტი მიგვანიშნებს იმაზე, რომ 2009 წლიდან ისევ დაიწყო

თაობათა შენაცვლების პროცესი, რომელსაც ადგილი არ ჰქონდა 1990-იანი წლების დასაწყისიდან (იხ. დანართი, დიაგრამა 5).

შობადობასთან დაკავშირებით აღსანიშნავია მეორე მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც 2009 წელს მოხდა. პირველად ბოლო 15 წლის განმავლობაში საქართველოში სქესთა მეორეულმა თანაფარდობამ, ანუ ბიჭებისა და გოგონების თანაფარდობამ ცოცხლად დაბადებულებში ნორმალურ სიდიდეს მიაღწია. 2009 წელს ცოცხლად დაბადებულებში 100 გოგონაზე 104,5 ბიჭი მოდიოდა, ხოლო 2010 წელს რამდენადმე გაიზარდა და 107,9 შეადგინა. ჩვენი აზრით ასეთი ვითარება დაბადებათა აღრიცხვის სტატისტიკის მოწესრიგებასთან არის დაკავშირებული (2010 წელს რამდენადმე გაუარესდა). თვითონ შობადობის არნახული ზრდა საქართველოში გარკვეულწილად შეიცავს დაბადებათა აღრიცხვის მოწესრიგებას. ანუ, სტატისტიკის თვალთახედვის არეში წინა წლებში ცუდი მოცვის გამო არ ხდებოდა დაბადებულთა სრულად აღრიცხვა. შეიძლება ითქვას, რომ არის მოსაზრება თითქოს საქართველოში სქესთა რაოდენობრივი თანაფარდობის დარღვევა ცოცხლად დაბადებულებში აქამდე გამოწვეული იყო ადრეული დიაგნოსტიკის საფუძველზე არასასურველი სქესის ბავშვის ხელოვნური აბორტით (მოშორებით) ნაკლებად სანდო აღმოჩნდა. აღნიშნულს ადასტურებს საქართველოში 2000, 2005 და 2010 წლებში ჩატარებული ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევები.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ვინაიდან რელიგიურ ქორწინებას არა აქვს იურიდიული მნიშვნელობა, ოფიციალური სტატისტიკა რელიგიურ ქორწინებაში დაბადებულ ბავშვებს ქორწინების გარეშედ მიიჩნევს.

ამდენად, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ რელიგიურ ქორწინებას უნდა მიენიჭოს იურიდიული მნიშვნელობა.

ოჯახის ტრანსფორმაციის ერთ-ერთი ნიშანია განქორწინებათა ზრდა, რომელმაც 2010 წელს 1992 წლის დონეს გადააჭარბა და 1,1 % შეადგინა. 2000-2010 წწ. განქორწინებულთა რაოდენობა 1854-დან 4726-მდე, ანუ 2-ჯერ და მეტად გაიზარდა. აღსანიშნავია, რომ 2010 წელს განქორწინებულ მამაკაცთა საშუალო ასაკმა 39,3, ხოლო ქალების 36,1 წელი შეადგინა. საინტერესოა, რომ 1990-იან წლებთან შედარებით გაიზარდა რეგისტრირებულ ქორწინებაში 20 წელზე მეტი ხანგრძლივობით მყოფთა განქორწინების მაჩვენებელი და 2010 წლისათვის 22,1% შეადგინა. მისგან განსხვავებით, წინა წელთან შედარებით 4%-მდე შემცირდა 1 წლამდე ქორწინებაში მყოფთა განქორწინების დონე. საერთოდ, 2000-2010 წწ. განქორწინებულთა ქორწინებაში ყოფნის საშუალო ხანგრძლივობა 11-12 წლების ფარგლებში ვარიირებს, რაც 1990-იან წლებთან შედარებით გაზრდილია.

სახელმწიფო ვერ ასრულებს ოჯახის მიმართ კონსტიტუციურ ვალდებულებას (თუნდაც ჯვრისწერის სამოქალაქო ქორწინებასთან სამართლებრივი გათანაბრება), რომ არაფერი ვთქვათ ოჯახის სოციალურ განვითარებაზე. ამ თვალსაზრისით, უნდა მოიძებნოს ის “ოქროს შუაღელი”, სადაც მოხდება ქართულ ეკლესიასთან ერთად სახელმწიფო პროგრამების ჰარმონიზაცია. ამ ასპექტით იქნებ აღარ დავუშვათ შეცდომა და მოვეუსმინოთ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს: “ჩვენ უნდა ვასწავლოთ ადამიანებს სულიერი აღქმა მოვლენებისა, რათა მათ დამოუკიდებლად შეძლონ სათანადო პასუხი გასცენ დროის გამოწვევებს ... საქართველო კვლავაც აუცილებლად გადაარჩება და გაბრწყინდება, მაგრამ ამას განახორციელებს ის თაობა, რომელიც ღვთის მცნების დამცველი და მისი ნების აღმსრულებელი იქნება” (ილია II, 2008).

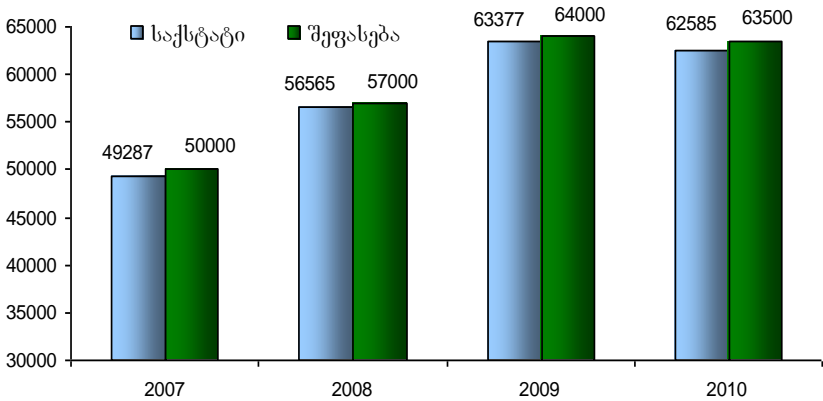
გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დემოგრაფია. სახელმძღვანელო. მე-2 გამოცემა. შემდგენლები: გ. წულაძე, ნ. მაღლაფერიძე, ა. სულაბერიძე. თბილისი, 2009.
2. მენაბდიშვილი ლ., ახალგაზრდების სოციალიზაცია ოჯახში. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტი. თბილისი, 2011 (ხელნაწერი).
3. რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევა საქართველოში. მოკლე შინაარსი. მომზადებული იქნა ხოსე კარლოსამას და ვასო ეგნატაშვილის მიერ რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევის შედეგების შემაჯამებელი ანგარიშის მიხედვით. თბილისი, 2011.
4. საქართველოს განათლების სამინისტროს დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტის 2006 და 2008 წლების სოციოლოგიურ-დემოგრაფიული გამოკვლევების შედეგები (ხელნაწერი).
5. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მასალები (ხელნაწერი).
6. სულაბერიძე ა., ოჯახის სოციალური განვითარების პრობლემები და საოჯახო პოლიტიკის კონცეპტუალური საკითხები. საქართველოს ეკონომიკური ფორუმი, ადგილობრივი (რეგიონული) ეკონომიკის განვითარების და მართვის პრობლემები. თბ., 2001, გვ. 146-158.
7. სულაბერიძე ა., ფიქრები ქართულ ოჯახსა და დემოგრაფიაზე. თბილისი, 2007.

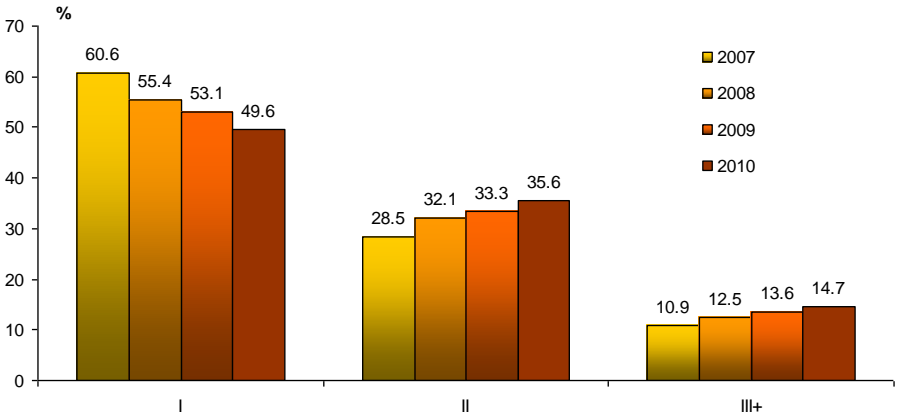
8. ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევა საქართველოში, 2005. საბოლოო ანგარიში. რედაქტორები: ფ. სერბანესკუ, პ. იმნაძე, ზ. ბოხუა, ნ. ნუცუბიძე, დ. ბ. ჯეკსონი, ლ. მორისი. თბილისი, 2006.
9. ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევა. საქართველო 1999-2000. საბოლოო ანგარიში. მოამზადა: ფ. სერბანესკუმ, ლ. მორისმა, ნ. ნუცუბიძემ, პ. იმნაძემ, მ. შახნაზაროვამ. თბილისი, 2001.
10. შინჯიაშვილი თ., საქართველოს მოსახლეობის ქორწინებითი სტრუქტურის ევოლუცია და მისი დემოგრაფიული შედეგები. ავტორეფერატი ეკ. მეცნ. კანდ. სამეცნ. ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი, 2006 (ხელნაწერის უფლებით).
11. წულაძე გ., სულაბერიძე ა., მაღლაფერიძე ნ., მამარდაშვილი გ., საქართველოს დემოგრაფიული განვითარება: გუშინ, დღეს, ხვალ. თბილისი, 2008.
12. წულაძე გ., დემოგრაფიული ვითარება საქართველოში 2010. თბილისი, 2011.
13. Сулаберидзе А., О некоторых факторах современной трансформации общества и семьи в Грузии. Ж. «Общество и экономика», № 3-4, 2002.с.230-237.
14. Sulaberidze A., Peculiarities of Devorce in Georgia in 1960-2009. EPS 2012, PS-2, 129. Stockholm.
15. Tsuladze G., Maglaperidze N., Vadachkoria A., Demographic Yearbook of Georgia 2010. Tbilisi, 2011.

დანართი

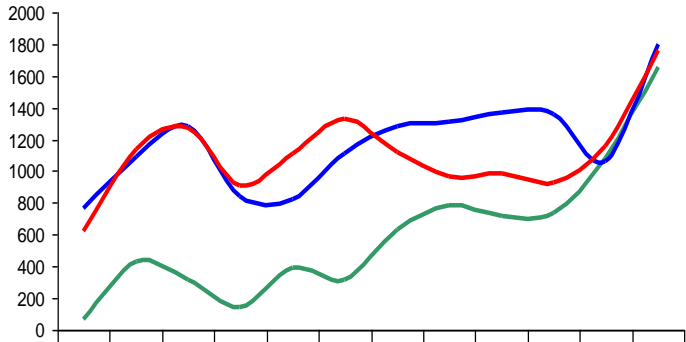
დიაგრამა 1. ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობა საქართველოში 2007-2010 წლებში

დიაგრამა 2. ცოცხლად დაბადებული ბავშვები რიგითობის მიხედვით საქართველოში 2007-2010 წწ.

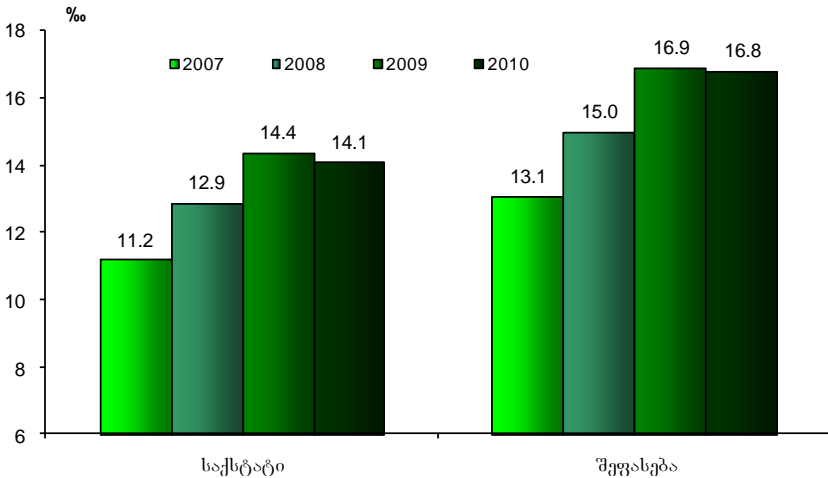

დიაგრამა 3. სხვაობა ცოცხლად დაბადებულთა შორის თვეების მიხედვით 2008, 2009 და 2010 წელს 2007 წელთან მიმართებაში

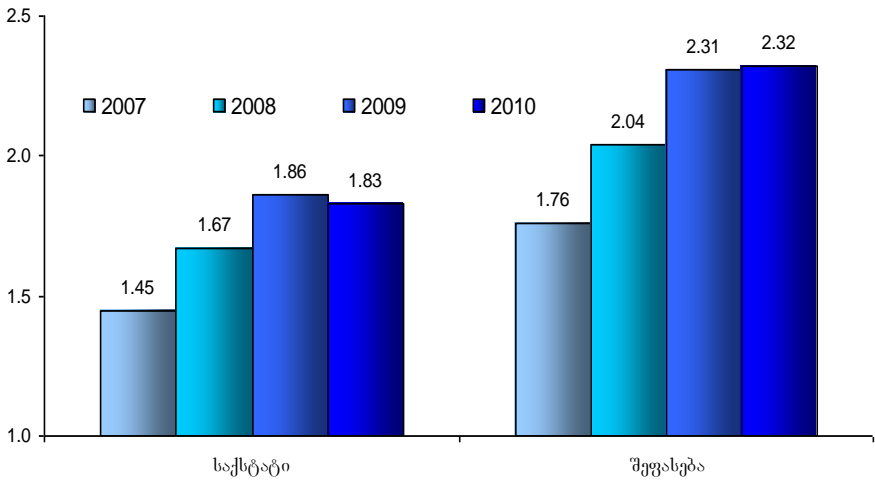

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2008 წელი, 2007 წელთან	65	434	316	144	390	319	629	785	718	738	1086	1654
2009 წელი, 2007 წელთან	767	1092	1280	838	826	1112	1278	1314	1373	1355	1058	1797
2010 წელი, 2007 წელთან	620	1139	1274	911	1110	1326	1115	967	988	925	1160	1763

დიაგრამა 4. ცოცხლად დაბადებულთა რაოდენობა მოსახლეობის 1000 სულზე საქართველოში 2007-2010 წწ.

დიაგრამა 5. შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი საქართველოში 2007-2010 წწ.

დიაგრამა 6. ქორწინების გარეშე დაბადებული ბავშვების წილი (%) ყველა დაბადებულს შორის საქართველოში 2006-2010 წწ. (საქსტატის მონაცემებით)

